

דפים קיג – קיד

רעד. א. האם מסדרין בבעל-חוב, ומדוע?

ב. האם מסדרין בנודר להקדש?

ג. האם קיימת מצות השבת העבוט בהקדש?

א. תנא דברייטא סבר שמסדרים לבעל חוב (וכן דעת תנא קמא דמתניתין לפירש"י. וכן לפי הוראת אליהו לרבה בר אבוה (לגרסתנו). ויש סוברים שאין ראייה מתנא קמא דמתניתין. עתוס' ורמב"ן). פירוש, מעריכים ומשיירים לו שריד כדי צרכיו החיוניים, כגון מטה ומטה (אחת למאכל ואחת לשינה) ומצע לעשיר או מפץ לעני (כפי הרגלו). עפ"י ראשונים, ואין גובין ממנו את כל אשר לו. ולמדו זאת בגזרה שוה ('מיכה' 'מיכה') מערכין. ויש הסוברים שאין מסדרין, וכן דעת רשב"ג, כדשלח רבין באיגרתו (מדכתיב בערכין מך הוא מערכך – ולא בע"ח).

להלכה, דעת הגאונים שמסדרים, וכן הסכים הרמב"ן. וכן פסק בשו"ע (הו"מ צו, כג). ור"ת פסק

אין מסדרין. וע' באריכות או"ז ב"ק יא:

הרי שהיו נושים בו אלף זוז ולבוש איצטלא בת מאה מנה – מפשיטים אותה ממנו ומלבישים אותו איצטלא הראויה לו. משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא: כל ישראל ראויים לאותה איצטלא (שבני מלכים הם – הלכך אין מפשיטים, השטיל הכותב על המלוה לעשות צדקה, שלא למנוע מחברו הנגי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה (ע' גמרא ותוס'). ע"ע בערכין כג.

ב. לדעת בר פדא ואילפא, האומר הרי עלי מנה לבדק הבית – אין מסדרין לו. ורבי יוחנן אמר: מסדרין (נדר) בערכך – מה ערכין מסדרים אף הקדש מסדרים.

וכן פסק הרמב"ם (ערכין ג, טו).

ג. אין מחזירים העבוט בהקדש. ולך תהיה צדקה – יצא הקדש שאין צריך צדקה (שכל הצדקות שלו – ריא"ז). וכן בנדרי ערכין.

אעפ"י שבערכין מסדרין וא"כ אין שייכת החזרה, זהו כשנוטל בתורת פרעון אבל כשנוטל

בתורת משכון, שחייבי ערכין ממשכנים אותם – אין מסדרים ושייכת החזרה (ר"ת).

דפים קיד – קטו

ערה. מהם דיני העבוט דלהלן?

א. משכנו והחזיר לשימוש יום או לילה ומת הלווה – האם נוטל המשכון מבניו?

ב. האם מותר לבוא אל בית הערב למשכנו?

ג. האם מותר למשכן את השוכר פועלים או חפצים?

א. אמר רבי יוחנן: משכנו ומת (לווה), לאחר שהשיב לו המלוה העבוט) – שומטו מעל גבי בניו (ואין זה כמטלטלי דיתמי דלא משתעבדי, שכיון שמשכנו קנאו).

[ולכך ממשכנים מעיקרא, אעפ"י שמחזירים – כדי שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל

בניו (ומלבד זאת, כדי שלא יוכל הלווה לכפור וגם ימהר לפרוע חובו ולבקש מעות, כי מתבייש שבכל

יום ויום יחזירו משכנו. עתוס'].

ב-ג. מותר ליכנס לביתו של ערב לעבוס עבוטו. (לא תבא אל ביתו – אבל אתה נכנס לביתו של ערב).
 וכן מותר ליכנס לשכר כתף או חמר או לשכר פונדק וכד' (כי תשה ברעך... אל ביתו), אבל זקפן עליו
 במלוה אסור (משאת מאומה).

א. וכן שאר חובות; הקפת חנות ופיקדון, גנב וגזלן כשמשלמים דמים – בא לביתו וממשכן.
 ועסקה שחציה מלוה וחציה פקדון – נחלקו הפוסקים אם הותר לגבות כנגד כל העיסקה או
 רק כנגד הפקדון (ע' נתיה"מ צו, א; ערוה"ש שם כב; בית יצחק או"ח ז; אהבת חסד ז; רב פעלים ח"ד חו"מ
 א).

ואם זקף במלוה – הרי זה כהלואה גמורה. ונחלקו הפוסקים בגדר זקיפה במלוה, אם היא
 קביעת זמן פירעון או סיכום החובות יחדיו (ע' חו"מ סו. וע"ע זכר יצחק ח"ב כג).

ב. מישכון כלי אוכל נפש – יש אומרים שאסור אף בכל אלו שאינם מלוה. וכן חבלת בגד אלמנה
 (עפ"י תומים צו, ומובאת דעה זו בערוה"ש, ובאהבת חסד ז, ב).

ג. ונחלקו הראשונים אם הדין 'מסדרין לבעל חוב' ומצות השבת העבוט נוהגים גם בשאר חובות
 (רמ"ה, ר"ן) אם לאו (התרומות. וכן נטה במשך חכמה תצא כד, י. וע' נתיב החסד ח, יט).

דפים קטו – קטז

רעו. מהו הנידון אם 'דרשינן טעמא דקרא' אם לאו?

נחלקו תנאים האם דורשים טעמא דקרא אם לאו; לדברי רבי שמעון יש לנו לדרוש טעם לדין הכתוב
 ובהתאם לכך להגביל את הדין למקום ששייך בו הטעם בלבד, או לעתים, להוסיף על הדין בהתאם לטעם.
 כגון: אזהרת חבלת אלמנה, דוקא משום שהיא עניה שחייב להחזיר לה את המשכון בכל יום ונמצא משיאה
 שם רע בשכנותיה, אבל עשירה – מותר. ולדברי רבי יהודה אין לנו לדרוש כן, הלכך אסור לחבול בגד
 אלמנה בין עניה בין עשירה.

א. להלכה אסור לחבול בין בעניה בין בעשירה, כסתם משנתנו. גם לפי הכללים הלכה כרבי
 יהודה כנגד רבי שמעון. ואולם יש שנראה מדבריהם שלהלכה דורשים טעמא דקרא, וכבר
 נשאו ונתנו האחרונים על הסתירות שבענין.

ב. לענין חבלת בגד גרושה ובתולה, שלכאורה הטעם שנקט ר"ש שייך גם בהן – נחלקו הפוסקים;
 לדעת הסמ"ע והט"ז (צו) אסור, והש"ך והתומים מתירים.

בדומה לזה דנו הראשונים (ע' ריא"ז וספר החינוך ובמנ"ח) אם דוקא בגד אלמנה וכדומה אסור, או
 גם שאר כלים (וע' שו"ת שבט הלוי ח"ה קונטרס המצוות סט).

וכשהאשה היא המלוה, יש מי שכתב שגם כן אסור לה לחבול בגד אלמנה שהרי צריכה היא
 לשליח ב"ד. ואין לומר הלא אפשר באשה שלוחה של ב"ד לחובלה – כי מכל מקום ב"ד יהיה
 להם עסק בכל יום עם הנשים, ושייך שם רע (הכמת מנוח). ואין הדבר מוסכם (ע' תומים).

מבואר בסוגיא שכשהתורה פרשה הטעם, השיטות מתחלפות; רבי שמעון הדורש סובר שמוזה שפרש
 הכתוב הטעם, בא לרבות, כגון באיסור הרבות נשים למלך, שהתורה כתבה בפרוש ולא יסור לבבו –
 לרבות אפילו אחת ומסירה את לבו אסור. ואם כן לא ירבה בא ללמד שאפילו נשים שאינן מסירות אסור
 להרבות. ואילו רבי יהודה שאינו דורש הטעם, כאן שנתפרש הטעם בכתוב, בא ללמדנו שמותר לרבות
 באופן שלא יהו מסירות את לבו.